

УДК 349.2

С.В. Лук'яненко, начальник лінійного відділу
на ст. Основа Управління МВС України
на Південній залізниці, полковник міліції

ГАРАНТІЇ НАЛЕЖНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ

В статті досліджено поняття соціальних гарантій з точки зору його природного змісту та функціонального наповнення, визначено походження, зміст та сутність, проаналізовано словникове тлумачення зазначеного поняття, досліджено позицію законодавця щодо розуміння сутності цього терміну, запропоновано авторське визначення «соціальні гарантії».

Ключові слова: система соціальних гарантій, соціальне забезпечення, працівник правоохоронного органу, соціальні стандарти, соціальні гарантії.

В статье исследовано понятие социальных гарантий с точки зрения его естественного содержания и функционального наполнения, определено происхождение, содержание и сущность, проанализировано словарное толкование указанного понятия, исследовано позицию законодателя относительно понимания сущности этого срока, предложено авторское определение «социальные гарантии».

Ключевые слова: система социальных гарантий, социальное обеспечение, работник правоохранительного органа, социальные стандарты, социальные гарантии.

This article examined the concept of social security in terms of its natural content and functional content, determined the origin, the meaning and essence, analyzed dictionary interpretation of this concept, studied on the position of the legislator understanding of the term, provided the author definition of "social security".

Key words: system of social guarantees, social security, law enforcement employee, social standards and social guarantees.

Постановка проблеми. Соціальна держава характеризується наявністю ефективної системи соціальних гарантій, які всебічно забезпечуються державою. Спроможність забезпечити ефективність та реалізацію соціальних гарантій, задекларованих в законодавстві країни, досягається, перш за все, сформованістю та чіткою визначеністю соціальної політики, а також збалансованістю системи соціального забезпечення, яка передбачає зваженість, економічну обґрунтованість та доцільність встановлення тих або інших видів соціального захисту, їх гарантування та забезпечення їх в дії.

Стан дослідження. Соціальні гарантії досліджувалися в науковій літературі, зокрема в працях таких вчених, як Л.М. Бєдна, В.І. Грушко, Л.Д. Кизименко, Є.І. Крихтіна, Г. Лопушняка, В.Д. Поникаров, А.І. Стребкова, В. Толуб'яка та інших. Проте, соціальні гарантії працівників правоохоронних органів залишалися поза увагою науковців, що зумовлює *актуальність* нашого дослідження і визначає його *мету*. *Завданням* даної статті є дослідження системи гарантій належного соціального забезпечення працівників правоохоронних органів. *Наукову новизну* охарактеризувати можна тим, що досліджено природу і зміст соціальних гарантій, визначено поняття системи соціальних гарантій забезпечення працівників правоохоронних органів, визначено її особливості та види.

Виклад основного матеріалу. Для визначення системи гарантій належного соціального забезпечення працівників правоохоронних органів з початку слід звернутися до визначення поняття соціальних гарантій, що існують в науці та в законодавстві.

Сам термін «гарантія» походить від французького слова *garant* - поручитель. Словникове

тлумачення поняття соціальних гарантій визначає зазначений термін як матеріальні та юридичні способи забезпечення реалізації соціально-економічних прав членів суспільства [1, с. 222]. Тобто соціальні гарантії визначаються, як механізм забезпечення реалізації соціально-економічних прав. В інших словниках соціальні гарантії визначені як система соціально-економічних та правових засобів, що забезпечують умови життєдіяльності членів суспільства, соціальних груп, реалізацію їх інтересів, зв'язків та відносин, функціонування та розвиток суспільної системи в цілому [2]. В соціологічно-економічних словниках соціальні гарантії визначаються як матеріальні та юридичні засоби, що забезпечують реалізацію соціально-економічних прав членів суспільства-право на працю, на відпочинок, житло, безкоштовну освіту та безкоштовну медичну допомогу, на матеріальне забезпечення в старості та у випадках втрати працездатності тощо [3]. Соціальні гарантії також розуміються як матеріальні і духовні засоби, юридичні акти, що забезпечують реалізацію прав людини в сучасному співтоваристві, окремій країні [4, с. 13].

Таким чином, виходячи зі словникового тлумачення, поняття «соціальних гарантій» розуміється як система заходів, що забезпечують реалізацію соціальних прав.

В науковій літературі зустрічається підхід, за яким соціальні гарантії розглядаються як забезпечені існуючими державними ресурсами задекларовані соціальні права [5]. Фактично автори зазначеної точки зору визначають соціальні гарантії як соціальні права на стадії можливості їх реалізації. Уявляється, що така точка зору не відповідає справжній сутності власне соціальних гарантій, оскільки фактично виникає тавтологія, за якою за державою закріплено обов'язок забезпечити соціальні права людини за допомогою забезпечених державними ресурсами соціальних прав.

Виникнення такого визначення обумовлено тісним зв'язком понять соціальних прав та соціальних гарантій, які співвідносяться як право та механізм його реалізації.

За визначенням В. Грушко, соціальні гарантії — це зобов'язання суспільства перед своїми членами щодо суспільно нормального рівня задоволення їхніх основних потреб [6, с. 9]. Проте, Конституцією України передбачено гарантування соціальних прав державою. Тому визначення соціальних гарантій як обов'язку суспільства не є зовсім вірним, оскільки механізм забезпечення реалізації соціальних прав встановлюється та забезпечується саме державою. Такої ж точки зору дотримуються Ю. Петруня, А. Задоя та інші автори [7, с. 15].

Для комплексного розуміння поняття соціальних гарантій, звернемося до законодавства України, яке визначає державні соціальні гарантії як встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [8, ст.1]. Закон визначає соціальні гарантії через встановлення державою видів соціального забезпечення та соціального захисту. При цьому поняття соціальних гарантій прив'язується до соціальних стандартів та нормативів, що закріплені державою (мінімальний розмір оплати праці та прожитковий мінімум).

Таким чином, соціальні гарантії — це система нормативно визначених правових, економічних, політичних засобів забезпечення реалізації та охорони соціальних прав громадян.

Наступним чином слід зазначити ознаки соціальних гарантій, серед яких необхідно виділити наступні:

- 1) системність - соціальні гарантії є системою засобів (правових, економічних, політичних), що складають єдиний механізм;
- 2) нормативна визначеність — декларування соціальних гарантій на законо-нодавчому

рівні та визначення їх дії в нормативних актах;

3) економічна забезпеченість — визначається спроможністю держави реально та повноцінно забезпечити реалізацію соціальних прав людей та економічним підкріпленням механізму реалізації кожного задекларованого соціального права;

4) спрямованість на ефективність соціального забезпечення громадян — соціальні гарантії мають створювати умови для забезпечення реальної можливості повноцінного та ефективного здійснення соціальних прав громадян.

5) встановлення мінімальних соціальних стандартів та нормативів як відправної мінімальної точки функціонування системи соціальних гарантій.

Основою підтримання соціальної безпеки є державна гарантія прожиткового мінімуму та законодавче становлення мінімальної заробітної плати. Їхні величини мають періодично переглядатись, а рівень мінімальної заробітної плати має бути більшим за прожитковий мінімум. Цим самим забезпечуються соціальні гарантії членам суспільства, з одного боку, та встановлюється мінімальна вимога до рівня ефективності господарювання на підприємствах з іншого [9, с. 310]. Слід наголосити, що показник прожиткового мінімуму залежить від двох показників — соціальних потреб та економічної спроможності суспільства, які на сучасному етапі розвитку нашої держави суперечать один одному, оскільки фінансове забезпечення потреб суспільства в соціальній сфері значно перевищують реальні економічні можливості .

Система соціальних гарантій пов'язана з соціальними стандартами, які встановлюються законодавством. Такий зв'язок спрямований на уникнення зловживання соціальними правами людьми та заниження обсягів соціального забезпечення. В чинному законодавстві визначальними елементами, на які спирається все соціальне забезпечення є мінімальні стандарти та нормативи. Мінімальні стандарти та нормативи є найнижчою межею, нижче за яку не може опускатися рівень життя громадянина. Більшість допомог та соціальних пільг надаються в розмірі, який забезпечує особі середньомісячний сукупний дохід як правило не більший за прожитковий мінімум, який власне є одним з соціальних стандартів. Тобто, фактично, відповідно до чинного законодавства особі, що має право на соціальне забезпечення, надається соціальне забезпечення у розмірі яке у підсумку з іншими доходами забезпечує особі дохід на рівні, але не більше за прожитковий мінімум. Таким чином, гарантія забезпечення громадянину прожиткового мінімуму фактично діє, але отримати допомогу, в сумі з якою середньомісячний дохід перевищуватиме такий мінімум особа фактично отримати не може. Така ситуація виникає в тому числі через економічну незабезпеченість системи соціальних гарантій та соціального забезпечення в цілому.

Соціальні гарантії взаємообумовлені та взаємопов'язані. В рамках системи соціальних гарантій можна виділити наступні їх види: 1) економічні, що забезпечують економічну спроможність держави гарантувати громадянам реалізацію соціальних прав; 2) правові, які нормативно закріплюють та встановлюють легальні порядки та механізми ефективності забезпечення державою прав громадян; 3) політичні, які визначаються напрямками державної політики, наслідком якої є створення економічних та правових засобів.

Статтею 17 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» визначені основні державні соціальні гарантії та порядок визначення їх розміру. При цьому зазначено, що соціальні гарантії можуть бути встановлені виключно Законами України з метою забезпечення громадянам права на достатній рівень життя. До числа основних державних соціальних гарантій включаються: мінімальний розмір заробітної плати; мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Основні

державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом [8]. Визначені основні соціальні гарантії є відправними точками в механізмі забезпечення реалізації громадянами соціальних прав. Проте, вони є мінімальними гарантіями, які лежать в основі соціального забезпечення, як її мінімальна межа.

Стосовно працівників правоохоронних органів слід зазначити, що особливість системи соціальних гарантій обумовлена особливим правовим статусом зазначеної категорії працівників. У зв'язку із чим, соціальні гарантії, що встановлюються для належного соціального забезпечення працівників правоохоронних органів, мають досить невпорядковане нормативне закріплення. Це пов'язано з тим, що наразі в Україні немає єдиного нормативного акту, який би врегулював сферу соціального забезпечення, в тому числі правоохоронців, у зв'язку з чим нормативне закріплення соціальних гарантій міститься, як правило, в статусних законах, що регулюють правове положення тієї або іншої категорії громадян.

Серед особливостей гарантій належного соціального забезпечення працівників правоохоронних органів слід зазначити: 1) пов'язаність соціальних гарантій з особливим статусом працівника правоохоронного органу; 2) розширене коло гарантій, пов'язане із особливостями здійснення правоохоронної діяльності; 3) нормативне встановлення розмірів матеріального та грошового забезпечення працівника правоохоронного органу.

Отже, система гарантій належного соціального забезпечення працівників правоохоронних органів являє собою сукупність правових, економічних, політичних засобів забезпечення на належному рівні реальної можливості повноцінної та ефективної реалізації працівниками правоохоронних органів свого права на соціальне забезпечення, що сприяє сумлінному та неупередженому виконанню ними обов'язків під час несення служби.

Статтю 17 Закону України «Про державні соціальні стандарти та порядок визначення їх розміру. При цьому зазначено, що соціальні гарантії можуть бути встановлені виключно Законами України з метою забезпечення громадянам права на достатній рівень життя. До числа основних державних соціальних гарантій включаються: мінімальний розмір заробітної плати; мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Основні державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом [8]. Визначені основні соціальні гарантії є відправними точками в механізмі забезпечення реалізації громадянами соціальних прав. Проте, вони є мінімальними гарантіями, які лежать в основі соціального забезпечення, як її мінімальна межа.

З урахуванням існуючих особливостей, в системі гарантій належного соціального забезпечення працівника правоохоронного органу два види гарантій: загальні та спеціальні. Загальні гарантії встановлюються для забезпечення реалізації соціальних прав людей, незалежно від статусу особи. Спеціальні гарантії встановлюються спеціальними законами для категорії громадян, що наділені певним правовим статусом. За наявності такого статусу, особа має додаткові соціальні права, що потребують гарантування їх з боку держави. Спеціальні соціальні гарантії належного соціального забезпечення правоохоронців пов'язані із наявністю в них статусу працівника правоохоронного органу, з яким пов'язується встановлення додаткових видів соціального забезпечення, яке, відповідно має бути гарантоване та забезпечене державою.

Окрім зазначених в законі гарантій, до загальних соціальних гарантій також можна віднести:

- встановлення та нормативне закріплення умов та порядку надання пільг, допомоги, соціального забезпечення та соціальної підтримки;
- контроль за дією механізму забезпечення здійснення соціальних прав;
- встановлення відповідальності за неналежне забезпечення ефективної діяльності механізму реалізації соціальних прав.

Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» визначено також інші соціальні гарантії, які можуть встановлюватися для окремих категорій за наявності відповідних умов. Відповідно до статті 18 зазначеного закону такими гарантіями для працівників правоохоронних органів є:

- індексації доходів населення з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності їх грошових доходів в умовах зростання цін;
- надання гарантованих обсягів соціально-культурного, житлово-комунального, транспортного, побутового обслуговування та обслуговування у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, торгівлі та громадського харчування.

Спеціальні гарантії визначені в законодавстві, що регулює діяльність відповідного правоохоронного органу. До них можна віднести:

- гарантування достатнього рівня оплати праці з метою створення матеріальних умов для незалежного і сумлінного виконання ними службових обов'язків.
- нормативне встановлення розмірів оплати праці;
- законодавче встановлення та визначення розмірів доплат та надбавок, що встановлюються для відповідних категорій працівників правоохоронних органів, в залежності від категорії, рангу, класного чину, вислуги років, обсягів навантаження, особливостей умов праці тощо;
- законодавче встановлення розмірів пенсійного забезпечення у відсотковому еквіваленті від заробітної плати або від розмірів грошового забезпечення;

Встановлення в законодавчому порядку розмірів допомог, гарантують працівникам правоохоронних органів можливість реалізації своїх соціальних прав. Крім того, визначення певного розміру допомоги презюмує економічну спроможність держави забезпечити зазначений розмір допомоги працівникам, що мають право на таку допомогу.

Висновок. Виходячи із досліджених вище загальних та спеціальних видів соціальних гарантій належного соціального забезпечення слід зазначити, що більш ніж половина зазначених гарантій носять суто декларативний характер. Внаслідок незбалансованості та занадто розширеної сфери соціального забезпечення, а також кола осіб, що підлягають такому забезпеченню, більшість гарантій не мають економічного підґрунтя, а отже не діють. Це призводить до порушення прав працівників правоохоронних органів на належне й достатнє забезпечення соціального добробуту, яке б сприяє сумлінному та неупередженому здійсненню ними своїх обов'язків під час несення служби.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел], 250 тисяч слів / - Київ—Ірпінь: Перун, 2005. - 1728 с.
2. Экология человека. Понятийно-терминологический словарь / Б.Б. Прохоров.- Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. — 476 с. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://human_ecology.academic.ru
3. Терминологический словарь библиотекаря по социально-экономической тематике. - СПб: Российская

национальная библиотека, 2011. — 136 с. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://socialeconom.academic.ru>

4. Словник-довідник соціального працівника [для студентів та соціальних працівників] / Л.Д. Кизименко, Л.М. Бєдна. - Міні - глосарій — Львів: ДЦ МОУ, 2000. - 67 с.

5. Стребков А.И. Социальная политика государства: понятийный фрагмент / А.И. Стребков / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.anthropology.ru>.

6. Грушко В.І. Пенсійна система в Україні: [навчальний посібник]. / В.І. Грушко. — К.: Кондор, 2006. — 336 с.

7. Соціальна політика та економічна безпека / [під заг. ред. С.І. Крихітіна]. - Донецьк: Каштан, 2004. - 336 с.

8. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон від 05.10.2000 № 2017-III / Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 48. - Ст. 409.

9. Толуб'як В. Соціальні стандарти та гарантії в сфері пенсійного забезпечення. / В. Толуб'як. — Ефективність державного управління: Збірник наукових праць. — 2010. — Вип. 22. — С. 307-314.

УДК 349.22

О.К. Любимов, здобувач ДніпДУВС, помічник судді Вищого господарського суду України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ПРАЦІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ДО РОБОТОДАВЦЯ ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА

В статті охарактеризовано норми, що регулюють відносини у сфері праці при застосуванні до роботодавця процедури банкрутства, визначено проблемні питання в зазначеній сфері та шляхи їх подолання. А також в статті зроблені відповідні висновки та пропозиції, щодо обраної тематики.

Ключові слова: законодавство, правове регулювання, працівник, роботодавець, банкрутство.

В статье охарактеризованы нормы, регулирующие отношения в сфере труда при применении к работодателю процедуры банкротства, определены проблемные вопросы в указанной сфере и пути их преодоления. А также в статье сделаны соответствующие выводы и предложения по выбранной тематике.

Ключевые слова: законодательство, правовое регулирование, работник, работодатель, банкротство.

The article describes the rules, that regulate relations in the workplace while applying bankruptcy to employer, identifies problems in this field and ways to overcome them.

Keywords: legislation, regulation, employee, employer bankruptcy.

Постановка проблеми. Банкрутство як правове та економічне явище відомо людству вже досить давно. Своїм походженням та подальшим розвитком інститут банкрутства зобов'язаний еволюції підприємництва та вільної конкуренції, при яких суб'єкт господарської (підприємницької) діяльності несе всі ризики, що пов'язані з цією діяльністю. Вже ранні джерела права різних держав передбачали особисту відповідальність боржника за своїми зобов'язаннями аж до самої смерті [1, с. 3]. На сьогодні законодавство про банкрутство надає суспільству конче необхідний юридичний інструментарій для стабільного функціонування економічної системи, яка базується на засадах ринкової саморегуляції, різних формах кредитування, конкуренції та комерційного ризику автономних виробників продуктів (товарів і послуг). Внаслідок застосування цього